

PROFESSIONSHØJSKOLERNE
UNIVERSITY COLLEGES
DENMARK

Pædagoguddannelse - i udvikling og vækst

Professionshøjskolernes Rektorkollegium
Januar 2012

Indledning

Pædagoguddannelsen er Danmarks største videregående uddannelse, og det er der god fornuft i.

Pædagoger varetager en række af velfærdssamfundets helt centrale opgaver, og deres arbejde har stor betydning for de livsvilkår, danske borgerne har. En kompetent varetagelse af de pædagogiske funktioner er grundlæggende for velfærd. Det kan de fleste danskere nok blive enige om. Alligevel kan man møde en vis usikkerhed omkring indholdet, betydningen og endda berettigelsen af pædagogernes uddannelse.

Professionshøjskolerne har ansvaret for pædagoguddannelsens udbud, kvalitet og relevans. Med denne pjece vil Professionshøjskolerne Rektorkollegium derfor give en præcis og tidssvarende præsentation af pædagoguddannelsen og pædagogfaget. Samtidig skal pjecen tydeliggøre, hvordan den danske pædagoguddannelse - som grundlag for en kvalificeret varetagelse af den pædagogiske profession - bidrager til samfundets udvikling og sammenhængskraft.

Pædagoguddannelse – en samfundsmæssig gevinst

Vidste du:

- at dansk pædagogisk praksis og tænkning inspirerer langt ud over Danmarks grænser?

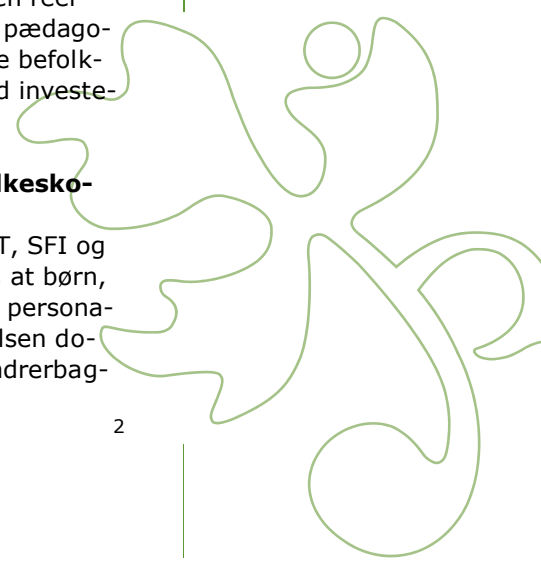
Dansk og skandinavisk pædagogik og knowhow på området er på vej til at blive en eksportvare. Flere pædagoguddannelser i Danmark er i gang med at udvikle double degree projekter med forskellige universiteter i Europa og i Asien. I London er der oprettet et institut under University of London, der har til hensigt at udbrede kendskabet til dansk pædagogik i Storbritannien. I det hele taget er der fokus på dansk pædagogik som noget værdifuldt og unikt. Det unikke ligger i samtænkningen af læring, sundhed og social dannelse i én uddannelse og én faggruppe. Mange andre steder i verden vanskeliggør en opdeling af området på flere forskellige specialer og faggrupper en samlet og koordineret indsats omkring det enkelte barn hhv. den enkelte borger.

- at veluddannede pædagoger understøtter høj erhvervsfrekvens

I hele Europa er der brug for at få så mange mennesker ud på arbejdsmarkedet som muligt. Og flere steder har man i disse år særligt fokus på det potentiale, som gruppen af hjemmegående kvinder udgør. Denne gruppe er bl.a. i Tyskland noget større, end den er i Danmark, og i Tyskland har man derfor netop besluttet en storstilet udbygning af daginstitutionsområdet, bl.a. efter dansk forbillede. Når erhvervsfrekvensen blandt småbørnsforældre er så relativt høj, som den er i Danmark, hænger det tæt sammen med den tillid, danske forældre har til daginstitutionssystemet. Det er tilliden til, at børnenes hverdag er mindst lige så glad og udbytterig i børnehaven, som den ville være hjemme, der giver forældrene en reel mulighed for at søge ud på arbejdsmarkedet. Investeringer i veluddannet pædagogisk arbejdskraft er altså en forudsætning for, at en stor del af den voksne befolkning er erhvervsaktive, og investeringer i pædagoguddannelsen er dermed investeringer i Danmarks fremtid.

- at uddannede pædagoger i daginstitutionerne styrker læring i folkeskolen?

En omfattende forskningsundersøgelse foretaget i samarbejde mellem AKT, SFI og universiteterne i Århus og Maastricht og offentliggjort i august 2011 viser, at børn, som har gået i velbemandede daginstitutioner med uddannet pædagogisk personale, klarer sig bedre end andre ved folkeskolens afgangsprøver. Undersøgelsen dokumenterer en markant positiv effekt for især drenge og børn med indvandrerbag-

grund, som i førskolealderen har gået i en såkaldt højkvalitetsbørnehave, med en høj normering af uddannede pædagoger. Der er altså en direkte sammenhæng mellem de veluddannede pædagogers systematiske indsats omkring læring, sprogstimulering og udvikling af børnenes personlige, sociale og kognitive kompetencer – og børnenes forudsætninger for livslang læring. Og forudsætningen for en sådan indsats er derfor prioriteringen af en pædagoguddannelse af høj faglig kvalitet.

- at en tidlig indsats i særlig grad hjælper udsatte børn?

5-15 pct. af alle børn og unge har behov for særlig støtte. I mange kommuner og pædagogiske institutioner arbejdes der med inkluderende praksis, og udenlandske erfaringer viser, at udsatte børn klarer sig bedre med hensyn til bl.a. uddannelse, arbejde og indkomst, hvis de går i daginstitution med pædagogisk uddannet personale. En rapport fra Center for alternativ samfundsanalyse, CASA, viser, at investeringer i tidlige forebyggende indsatser ikke alene betaler sig menneskeligt, men også økonomisk. Hvis bare halvdelen af de mest udsatte børn og unge kommer i arbejde, vil det give Danmark en årlig gevinst på 14 mia. kr. En tidlig indsats kræver en solid satsning på høj kvalitet i det pædagogiske arbejde bl.a. i form af veluddannet personale.

- at vellykket integration understøttes af en stærk pædagoguddannelse?

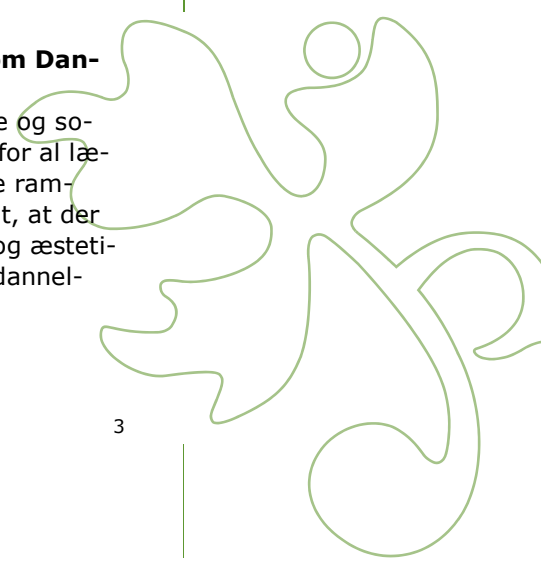
Integration handler først og fremmest om medborgerskab og demokrati – om at man som udefrakommende oplever at blive en ligeværdig del af, og at kunne tage ligeværdigt del i, eksisterende fællesskaber, bl.a. ved at sætte sit eget præg på dem. Gennem uddannelsen opnår pædagoger stærke kompetencer i inkluderende praksis, i at udvikle og styrke sociale fællesskaber og i at se muligheder og potentialer frem for forhindringer og barrierer i menneskers forskellighed. Både i det direkte arbejde med børn og unge af anden etnisk oprindelse end dansk og i forbindelse med eksempelvis forældresamarbejdet, løser pædagoger derfor en lang række væsentlige opgaver i forhold til individers og gruppers integration i samfundet. Samtidig er det kendetegnende, at såvel pædagoger som pædagoguddannelsen bidrager til samfundets sammenhængskraft ved at formidle samfundsmæssige mål og værdier til alle uanset sproglig eller kulturel baggrund.

- at et højt fagligt niveau på det socialpædagogiske område forbedrer sårbare menneskers livsmuligheder?

Ud over at være rettet mod børne-, unge- og daginstitutionsområdet forbereder pædagoguddannelsen til beskæftigelse i institutioner for mennesker med nedsat funktionsevne, i socialpsykiatrien, i kriminalforsorgen samt inden for hele misbrugsområdet. Pædagogernes arbejde drejer sig også inden for disse felter om at give borgerne de bedst mulige livsvilkår. På forsorgs- og misbrugsområdet varetager pædagogerne desuden en udbredt forebyggende indsats. Pædagoguddannelsen kvalificerer de studerende til at understøtte udviklingen af de centrale kompetencer, som sætter mennesker i stand til at mestre deres liv. Desuden forbereder uddannelsen til professionelt samarbejde med familier, pårørende, netværk og frivillige.

- at en satsning på pædagoguddannelsen er en satsning på det, som Danmark skal leve af i fremtiden?

Mennesker har forskellige tilgange til læring og til udvikling af både faglige og sociale kompetencer, men faktorer som nysgerrighed og fantasi er centrale for al læring. Hvis Danmark i fremtiden skal have en befolkning, som kan sprænge rammerne, skabe nyt og tænke kreativt og innovativt, er det derfor væsentligt, at der både i daginstitutionso- og skolesystemet er fokus på kropslige, sanselige og æstetiske læreprocesser. Netop disse elementer er fremtrædende i pædagoguddannelsens linjefag.

En profession i bevægelse

Det pædagogiske beskæftigelsesområde er stort og i vækst. Bl.a. er andelen af børn i førskolealderen og de yngste klassetrin, som går i daginstitutioner og skolefritidsordninger, steget markant. I dag går hele 96 % af de 3-5-årige i Danmark i daginstitution.

I dag er der ca. 90.000 organiserede pædagoger på arbejdsmarkedet. Heraf arbejder ca. 55.000 inden for børne- og ungeområdet: vuggestuer, børnehaver, aldersintegrerede institutioner, skolefritidsordninger, børnehaveklasser, klubber og lign., mens ca. 35.000 arbejder inden for det socialpædagogiske område, bl.a. med handicappede og socialt udsatte. Beskæftigelsesfrekvensen for nyuddannede er i hele landet over 90 pct.

Gennem de sidste 30 år er der desuden sket en stor udbygning og udvidelse af det pædagogiske arbejdsfelt. Det betyder, at stadig flere uddannede pædagoger anvender deres viden, færdigheder og kompetencer uden for de traditionelle beskæftigelsesområder. I dag får op mod en tiendedel af alle pædagoguddannede arbejde i andre brancher, hvor der er brug for den indsigt i menneskelige udviklingsprocesser, understøttelse af potentialer, kommunikation og menneskeligt samspil, som den pædagogiske uddannelse kvalificerer til.

Pædagoger gør unge uddannelsesparate og fastholder dem i ungdomsudannelserne

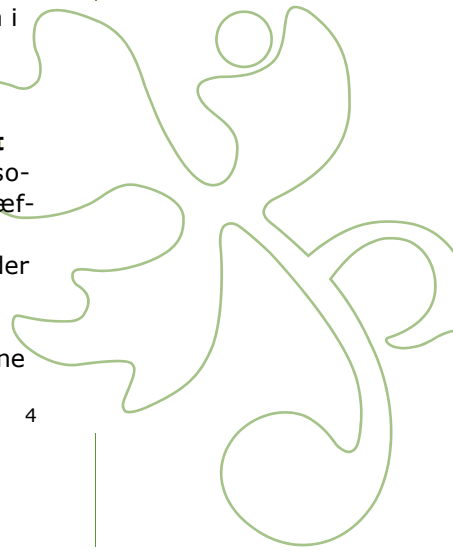
Med regeringens målsætning om at 95 pct. af alle unge skal have - og fastholdes i - en ungdoms- eller erhvervsuddannelse, bliver uddannelsesparathed en afgørende faktor. Derfor ansættes pædagoger nu i ungdomsudannelserne som henholdsvis coaches, vejledere eller mentorer. At være parat til uddannelse drejer sig ikke blot om personlighed og faglige kundskaber. Det at blive parat til uddannelse er noget, der sker i et socialt samspil med andre, som man føler sig knyttet til. I en ny undersøgelse påviser Socialforskningsinstituttet bl.a., at venskaber har en særligt afgørende betydning for læring hos børn og unge med funktionsvanskeligheder. Pædagoger kan derfor fremover blive medskabere af skolens og ungdomsudannelsernes læringsmiljøer, når det gælder fællesskabsdannende aktiviteter i og ud over undervisningen. Pædagogers viden om og færdighed i relationsarbejde tager hånd om alle uddannelsesparathedens "tre ben": det faglige, det personlige og det sociale.

Pædagoger i folkeskolen stimulerer børn og unges kreativitet og foretagelse

I en række kommuner udvides skoledagen nu med ekstra timer, der hverken er undervisningstid eller fritid. Flere og flere pædagoger ansættes i folkeskolen til at varetage disse ekstra timer, hvor børns kreativitet og foretagelse udfoldes i projekter, der understøtter skolens mål og undervisning og rækker mod fritidspædagogiske aktiviteter. 90 pct. af skolelederne mener, at pædagoger bør være en integreret del af fremtidens folkeskole, og regeringen har som mål, at der oprettes flere heldagsskoler, hvor læring, fysisk udfoldelse og sociale aktiviteter kan indgå i et helstøbt forløb over hele skoledagen.

Pædagoger faciliterer social entreprenørskab og social virksomhed på tværs af den private sektor, den offentlige sektor og frivillighedsområdet

Center for socialøkonomi vurderer, at antallet af pædagoger, som arbejder med social entreprenørskab, er i vækst. Flere socialøkonomiske virksomheder, der beskæftiger medborgere, som ikke er i stand til at begå sig på det traditionelle arbejdsmarked, er allerede landskendte. Det gælder fx Skovgaard's Hotel i Nordjylland, der drives af medarbejdere med psykiske funktionsnedsættelser - og Specialisterne i Århus, som anvender autisters karaktertræk positivt til løsning af værdifulde it-opgaver for erhvervslivet. Med de nye aktuelle støttemuligheder, satspuljemidlerne

i perioden 2011-14, kan det forventes, at flere sådanne socialøkonomiske initiativer dukker op. I kommuner og regioner er der stigende interesse for at skabe gode rammer for socialt entreprenørskab og socialøkonomisk iværksætteri. F.eks. har Væksthus Sjælland oplevet, at de sociale entreprenører har leveret væsentlige bidrag til den lokale udvikling. **Pædagoger bliver altså medskabere af de nye velfærdsløsninger og** vil i fremtiden kunne forventes at spille en endnu større rolle som facilitatorer af netværkssamarbejde, herunder etablering af nye partnerskaber mellem offentlige, private og frivillige aktører.

Velfærdsteknologi – et arbejdsmarked med brug for pædagogens kompetencer

Velfærdsteknologi er kun i begrænset omfang noget, den pædagogiske sektor beskæftiger sig med i dag. Men der er god grund til at tro, at dette felt fremover kan vise sig som et beskæftigelsesområde, hvor pædagogers udviklingskompetencer bliver efterspurgt. Det kunne eksempelvis være i forbindelse med udvikling af hjælpemidler, der forøger livskvaliteten for personer med funktionsnedsættelser og funktionsproblemer. Eller i udviklingen af sociale medier såsom nye kommunikationskanaler, IKT-medier i specialpædagogik specielt udviklede GPS-systemer, der støtter op om eksempelvis autisters færden i f.eks. byrummet – eller det kunne være IT-baserede værktøjer, der kan understøtte administrative procedurer i forbindelse med læreplansarbejdet eller arbejdet med udredning af eksempelvis børns sprog.

Fakta om pædagoguddannelsen

Pædagoguddannelsen er som professionsbacheloruddannelse på én gang en professionsuddannelse og en bacheloruddannelse.

Som **professionsuddannelse** ligger pædagoguddannelsens særlige faglige særkende i samspillet mellem en videnskabelig uddannelse forankret i anvendt forskning (undersøgelser af praksis, hvis resultater er anvendelige i praksis) og den pædagogiske praksis i professionen. Netop i dette samspil mellem uddannelsens to læringsrum forberedes den færdiguddannede pædagog til reflekteret og professionelt at kunne varetage omsorgs-, udviklings- og læringsopgaver målrettet forskellige brugergrupper.

Pædagoguddannelsen er en mellemlang videregående uddannelse, og undervisningen varetages derfor af adjunkter og lektorer, der som minimum har en uddannelse på kandidatniveau. En del af underviserne ved pædagoguddannelsen har i supplement hertil enten en pædagog- eller en læreruddannelse.

Den færdiguddannede pædagog skal kunne agere i en kompleks praksis, forholde sig systematisk til praktiske problemstillinger og forvalte praksis på et fagligt og etisk grundlag, så den pædagogiske indsats bliver udviklende, lærende og stimulerende for brugerens liv og velfærd. I praksis sikres professionsfagligheden gennem et nært samarbejde med pædagoguddannelsens eksterne partnere, aftagere og praktiksteder samt gennem underviserens tilknytning til professionshøjskolernes videncentre, hvor en del af pædagogernes efter- og videreuddannelse - og også den anvendte forskning på det pædagogiske fagområde - foregår. Det er desuden obligatorisk for pædagoguddannelsens undervisere, at de som en del af deres lektorkvalificering skal undervise på efter- og videreuddannelsesforløb og/eller deltage i konkret udviklings- og forskningsarbejde.

Professionshøjskolernes videncentre beskæftiger sig bl.a. med:

- inklusion og eksklusion
- børn og unges kultur
- kost, motion og sundhed
- integration
- socialt udsatte børn og unge
- socialpædagogik og socialt arbejde
- skole- og institutionsudvikling

Som **bacheloruddannelse** forbereder pædagoguddannelsen desuden de studerende på videreuddannelse ved beslægtede diplom-, master- og kandidatuddannelser.

Pædagoguddannelsen er én samlet uddannelse. Den kvalificerer i kraft af sit generalistperspektiv til ansættelse i hele det brede pædagogiske arbejdsfelt, men indbefatter også en mild grad af specialisering målrettet specifikke brugergrupper, eksempelvis psykisk eller fysisk udviklingshæmmede, misbrugere, anbragte børn og unge, socialt udsatte, marginaliserede grupper mv. Pædagoguddannelsen foregår i en vekselvirkning mellem det teoretiske og det praktiske læringsrum. Praktikuddannelsen er en væsentlig dimension og udgør i alt 35 pct. af den samlede uddannelse svarende til 1¼ årsværk. Praktikens særlige faglighed består i en systematisk bevidstgørende refleksion over og egen og andres praksis. Derved adskiller det læringsmæssige udbytte af praktikken sig kvalitativt fra de erfaringer, mange studerende har med fra ufaglært pædagogisk erhvervsarbejde.

Eksempler på centrale kundskabs- og færdighedsområder fra uddannelsens obligatoriske og største fag pædagogik:

- Opdragelse, dannelse, læring, omsorg, socialisering og udvikling
- Menneskers levevilkår, livsformer og identitet, herunder etnicitet, generation, køn mv.
- Kulturforståelse, kulturanalyse og kulturkonflikt
- Inklusion og eksklusion
- Etik, æstetik, værdier, menneskesyn og demokratiforståelser i pædagogisk arbejde
- Undersøgelles- og analysemetoder

Fakta og tal om uddannelse og studerende

Pædagoguddannelsen tilrettelægges over syv semestre svarende til 210 ECTS og udbydes over hele landet af seks professionshøjskoler på i alt 27 udbudssteder. Tilsammen optog professionshøjskolerne i 2011 4822 studerende på pædagoguddannelsen - 700 flere end året før og et optagelsestal svarende til niveauet i 2004. Stigningen illustrerer, at 90'ernes og start-nullernes negative ansøgerkurve nu er vendt. Uddannelsen har en gennemførelsesprocent på 75 (2010). Adgangskravene til pædagoguddannelsen blev skærpet i 2007, og de studerende bliver som udgangspunkt optaget på pædagoguddannelsen på baggrund af en gymnasial ungdomsuddannelse. Herudover optages 28 pct. (2010) på baggrund af en individuel kompetencevurdering. Der er ofte tale om lidt ældre studerende med professionserfaring. Aldersgennemsnittet for de nyoptagne er over de seneste fem år faldet fra 25 til 22 år. Der er fortsat flere kvinder end mænd, som studerer til pædagog. Andelen af mandlige pædagogstuderende er på 25 pct. (2010). 8 pct. af de pædagogstuderende er af anden etnisk oprindelse end dansk.